De Pretentie van Kennis
Vrij Bankieren versus Centraal Bankieren

Artikel van Lode Cossaer

In een recent opiniestuk in De Morgen ('Het is niet al goud wat blinkt', 27/08/12) beschrijft professor De Grauwe enkele kritieken op het idee van een 'goudstandaard', waarbij zijn conclusie als volgt luidt, "Alleen onwetendheid kan mensen er toe leiden voorstellen te formuleren om opnieuw in zo'n systeem te stappen." Harde woorden; maar zijn deze ook gerechtvaardigd?

Het is in deze tekst niet de bedoeling om mogelijke voorstellen van de Republikeinse partij te bespreken. De kans dat zij de goudstandaard nu aan bod laten komen om zo de stem van Ron Paul fans te winnen en uiteindelijk ook de verkiezingen is immers bijzonder groot. Ik zou me in deze tekst willen focussen op het argument dat er wel degelijk economisch gezonde redenen zijn om af te stappen van het pure fiatsysteem - afgedwongen en bekrachtigd door de overheid - en om terug over te stappen naar een systeem van vrij geld. Dit is een systeem waarbij marktparticipanten kiezen welk geld te gebruiken en de overheid haar regulering en controle over het monetair systeem los laat. Dat dit systeem waarschijnlijk een vorm van convertibiliteit zou hebben met een bepaald concreet goed - zoals goud - is, om allerlei historische en theoretische redenen, - heel groot. Derhalve zullen we eenvoudigweg spreken van een goudstandaard; alhoewel het perfect mogelijk is dat er tegenwoordig een andere commodity gekozen zou worden.

Waarom een goudstandaard?

Wat is de meest fundamentele reden om te kiezen voor een goudstandaard? Ten eerste koppelt dit geld los van de centrale manipulaties van een centrale bank. De Grauwe beschrijft correct dat zo'n goudstandaard impliceert dat 'het geldbeleid niet gebruikt (kan) worden om de economie te stimuleren'. Dit is juist een van de grootste voordelen. Wat De Grauwe immers voorstelt is dat er actief bijkomende verarming van de bevolking moet komen om te zorgen dat 'de economie gestimuleerd geraakt'. Deze redenering is exact dezelfde breuklijn terug te vinden in het debat over de 'oplossing' voor Griekenland. Zij die pleiten voor een monetarisering van de schuld in Griekenland pleiten voor een grootschalige verarming van haar bevolking ten voordele van de overheid. Natuurlijk is dit een 'oplossing', als allerlei prijscontroles en prijsbepalingen (vooral inzake lonen) in uw economie vastgelegd zijn. Dan kunnen prijzen zich immers niet naar beneden bijstellen; wat onvermijdelijk is als de economie zich moet aanpassen. De zogenaamde 'wage stickiness' waar onze Keynesiaanse economen zo hard voor vrezen is mogelijks een terechte vrees in een vrije markt economie, maar dat is ze is absoluut en zeker als prijzen (voor een deel) vastliggen, zoals doorgaans het geval is in uitgebreide welvaartsstaten. (Laten we daar overigens aan toevoegen dat de Griekse politieke en economische cultuur nu ook niet bepaald aanzet tot 'tekstboek' economisch beleid.)

Het grote voordeel van het ontbreken van geldbeleid is dus dat mensen de zekerheid hebben dat hun monetaire systeem niet gebruikt zal worden naar goeddunken van een technocratische elite die, zoals Hayek het zo mooi zei, 'de pretentie van kennis hebben' over wat er behoort te gebeuren met het geld. Net zoals we de politiek terecht niet langer vertrouwen om uitgebreid aan voedselvoorziening te doen of om verantwoordelijk te zijn voor huizen en auto's in de samenleving. (Hiermee beweer ik niet dat - zelfs bij een goudstandaard - de overheid geen rol zou kunnen hebben om bijvoorbeeld gezonde regels uit te vaardigen en af te dwingen. Maar er is een verschil tussen de overheid als scheidsrechter en de overheid als principiële actor waar alle andere organisaties (in dit geval banken) onderhevig aan moeten zijn.) Laten we immers ook niet vergeten dat een inflatoir beleid of 'kwantitatieve versoepeling' van de geldvoorraad niets meer is dan een grootschalige belasting. Immers: analytisch is er weinig verschil of ik nu €5 van uw €100 afneem of dat ik geld bij creëer waardoor uw koopkracht met 5% afneemt in mijn voordeel. Het is zelfs nog erger: er is analytisch dus ook geen verschil tussen iemand die vals geld print en iemand die fiat geld bijdrukt (al dan niet via complexe mechanismen): beide vergroten de geldhoeveelheid in hun voordeel, zonder dat daar productieve inspanningen tegenover staan.

De Grauwe zijn populistische truc om te argumenteren dat dit negatief zou zijn 'omdat de rij werklozen dan groter zou worden' is natuurlijk enorm goedkoop. Niemand houdt van werklozen. Als je kan beweren dat de theorie van'De Ander' werkloosheid veroorzaakt, dan heeft deze bij voorbaat al verloren. De Grauwe vergeet, bijvoorbeeld, toevalligerwijze de diepe crisis van 1920 (link: http://www.thefreemanonline.org/features/the-depression-youve-never-heard-of-1920-1921/). Ja, 1920, niet 1929. Toen voerde men geen uitgebreid monetair en fiscaal beleid Desalniettemin was de crisis was binnen anderhalf jaar opgelost. In 1929 heeft Hoover de grondslagen gelegd voor een uitvoerig beleid - verder gezet door FDR - met als gevolg een economische crisis die meer dan een decennium heeft geduurd.

Natuurlijk ga ik hier te kort door de bocht:. Elk van deze onderwerpen heeft veel meer informatie nodig. Maar de arrogantie van De Grauwe om iedereen, die ook maar durft beweren dat het ontnemen van een beleidsmogelijkheid van de overheid via een systeem dat de wensen van marktparticipanten coördineert, 'onwetend' is, is op dit vlak hemeltergend. Zo is er bijvoorbeeld het academische werk van George Selgin (http://www.terry.uga.edu/~selgin/freebanking.html), Lawrence White (http://mason.gmu.edu/~lwhite11/) en Steve Horwitz (http://myslu.stlawu.edu/~shorwitz/).

We kunnen hier niet uitgebreid alle argumenten van deze pro-'free banking' economen bespreken, maar laat ik nog een afsluitende opmerking formuleren.

Een systeem van vrij bankieren is een systeem waarbij banken cliënten moeten aantrekken om hun 'product' als geld te gebruiken. Dit komt neer op een systeem waarbij men betaalt met een 'bankliability' die overeenstemt met een claim op een hoeveelheid goud. Banken hebben zo een incentive om te zorgen dat zoveel mogelijk mensen hun claim aannemen, dus een incentive om geloofwaardig 'geld' te produceren.

Zij kunnen leningen uitschrijven en op basis daarvan winst maken - zolang de totale uitgave van claims maar gelijk is met de totale assets die zij als onderneming hebben. (Net zoals elke andere onderneming.) Er is niets zo uitzonderlijk aan 'geld' dat een overheid dit zou moeten monopoliseren. We kunnen begrijpen dat 'geld' een heel interessant middel is om te monopoliseren - macht over het geld is een heel machtige (en dus ook een heel gevaarlijke) macht. Natuurlijk zijn er nuances. Een overheid hoeft ook niet volledig machteloos te staan. Een overheid zou perfect regels kunnen uitvaardigen om dit systeem te optimaliseren. Maar dergelijk systeem is ver verwijderd van het idee dat het enige wat ons bindt aan geld, het vertrouwen is dat iemand anders het ook zal gebruiken. Door dit fiat karakter zijn we ook onderhevig aan het risico van voortdurende monetaire inflatie; wat de waarde van geld steeds maar verder uitholt. Een inleidende presentatie daarover kan u hier vinden: http://www.fee.org/media/video/free_banking/.

Ik stel dit systeem kort voor omdat het feit dat De Grauwe maar praat over 'de centrale bank die goud aan een ratio van 1 op 1 inwisselt' aantoont dat hij simpelweg de academische discussie niet begrijpt. Nu mag hij natuurlijk van mij - als academicus - discussiëren tegen de ideaalbeelden van de minder academische, politiek actieve medemens. Maar je zou denken dat hij als academicus toch zou willen discussiëren tegen de academisch beste argumenten die er zijn pro een bepaald systeem. Blijkbaar heeft hij zich daar niet mee willen bezighouden. Een gemiste kans.

De vergissingen van De Grauwe

De Grauwe heeft echter nog enkele kritische opmerkingen geformuleerd in zijn tekst. Laten we die dan ook kort bespreken.

Eerst en vooral beschrijft hij de zogenaamde 'Triffin Paradox'. Het probleem is echter dat hij dit volledig en radicaal verkeerd doet. De Triffin Paradox was een particulier probleem van het Bretton Woods akkoord. Dit akkoord analytisch gelijkstellen met een goudstandaard of een systeem van vrij bankieren is in dit geval intellectueel oneerlijk. Het klopt dat dit akkoord nog altijd een rol voor goud liet in het monetair systeem, maar door de manier waarop het was ingesteld kon het inderdaad niet anders dan fout lopen.

Maar het is even intellectueel oneerlijk om Bretton Woods gelijk te stellen met het systeem van vrij bankieren waar de bovengenoemde professoren zich mee bezig houden als het monetair beleid van de Weimar republiek en Zimbabwe gelijk te stellen met het fiat systeem dat De Grauwe zo hevig verdedigt. Dat gaan we dus ook niet doen.

Het analytische probleem, dat De Grauwe verkeerdelijk de Triffin Paradox noemt, verdient echter wel degelijk een antwoord - zeker omdat het over de grond van de zaak gaat.

Het verloopt als volgt. De Amerikaanse economie groeit jaarlijks met ongeveer 5 procent (3 procent reële groei en 2 procent inflatie). Er moet dus jaarlijks ongeveer 5 procent

meer geld worden gecreëerd om de transacties die gepaard gaan met een groei van 5 procent mogelijk te maken. Vermits de extra dollars die elk jaar worden gecreëerd ook moeten gedekt worden door goud, moet de hoeveelheid goud in de kluizen van de Federal Reserve ook met 5 procent per jaar stijgen.

Het is duidelijk dat De Grauwe volledig verward is met zijn eigen ideologische en analytisch kader. Het is voor hem immers onmogelijk te conceptualiseren dat economische groei niet gepaard gaat met een stijging van de geldhoeveelheid. Derhalve gebruikt hij dit als argument tegen het systeem van vrij bankieren. Dit is echter net het centrale punt waarop voorstanders van vrij bankieren van mening verschillen met mensen die de ideologische visie van De Grauwe delen. Immers: wat voorstanders van een vrij bankieren systeem beargumenteren is dat economische groei niet (per se) gepaard moet gaan met een stijging van de geldhoeveelheid.

Zoals De Grauwe vast wel weet is MV = PT. De hoeveelheid geld vermenigvuldigd met de omloopsnelheid is gelijk aan de prijs vermenigvuldigd met het handelsvolume van de samenleving. De Grauwe lijkt te denken dat als T stijgt, M bijgevolg ook moet stijgen om de vergelijking 'gelijk' te houden. (We zullen, zoals zo vaak, analytisch aannemen dat er geen significante verschillen zijn in V.) Maar er is nog een andere mogelijkheid, namelijk deze waarbij dat P daalt. Prijsdeflatie is dan ook het logische gevolg van een sterk groeiende economie waarbij de geldhoeveelheid gelijk blijft. (Dit hoeft niet zo te zijn in een systeem van vrij bankieren, maar als de geldhoeveelheid niet gelijk stijgt met de groei, dan is er analytisch weinig verschil.)

Natuurlijk beschouwt De Grauwe dit als een groot probleem - daar hij binnen een analytisch kader werkt waarbij deflatie bijna des duivels is. Er zijn echter perfect redelijke argumenten om dit soort van door groei veroorzaakte prijsdeflatie niet problematisch te achten. (Merk op dat dit niet hetzelfde is als deflatie als gevolg van monetaire contractie. Dat is een volledig ander probleem, waar we hier niet op zullen ingaan.) Omwille van economische groei kunnen we met dezelfde hoeveelheid geld steeds meer producten kopen - maar ook ondernemers kunnen steeds voor minder geld grondstoffen en persoon inhuren. Vermits de reële levenskost daalt, zullen alle andere prijzen ook dalen. Opnieuw: in een institutioneel kader zoals het onze waarbij lonen vastliggen door middel van CAO's zal dit problematischer zijn - maar niet onmogelijk. Er zullen gelijkaardige problemen zijn als nu; alleen zal in dit geval de onderhandelingspositie van de werknemer versterkt worden. Zij moeten immers niet meer smeken om een loonsverhoging, maar integendeel: akkoord gaan met een nominale loonsverlaging. (Onthoud de nood van deze nominale loonsverlaging omdat in zo'n systeem alle andere prijzen al zijn gedaald. Dus de reële welvaart daalt niet.) Vermits er dus geen fundamentele keuze is tussen 'economische groei' en 'goudconvertibiliteit' verdwijnt de paradox als een sneeuw voor de zon.

Tot slot haalt De Grauwe een autoriteitsargument aan van professor Barry Eichengreen van Berkeley, California. Waar De Grauwe zich alweer in vergist is het belangrijke verschil tussen theorie en geschiedenis. Het is zeker waar dat ten tijde van de Grote Depressie de goudstandaard incompatibel was met het interventionistische en regulerende beleid dattoen het intellectuele status quo uitmaakte. Als je bijvoorbeeld

ten allen prijze prijs- en loondalingen wenst te voorkomen in geval van een grote monetaire contractie, dan zijn problemen onvermijdelijk. Wat De Grauwe alweer doet is een slecht voorbeeld van een bepaald institutioneel systeem als representatief beschouwen voor het volledig potentieel van dit systeem. (Het is ook een moeilijke kwestie of je die periode kan beschouwen als een voorbeeld van het vrij bankieren wat tegenwoordig in zowel academische als politiek-activistische kringen aan populariteit wint. Als we immers kijken naar het systeem van vrij bankieren in Groot-Brittanië (http://www.iea.org.uk/publications/research/free-banking-in-britain-theory-experience-and-debate-1800-1845) dan zijn er misschien toch al net iets meer duidelijkere argumenten voor.

Conclusie

Heel deze discussie is veel complexer dan De Grauwe laat blijken. Er zijn wel degelijk gezonde theoretische en historische redenen voor het loslaten van de controle over het geld en over te schakelen naar een systeem van vrij bankieren. Laat ons eindigen met toch een positieve noot. Er is een ding waar De Grauwe volledig gelijk in heeft. de aantrekkingskracht van een gouden standaard blijft intens. Gelukkig maar.

Lode Cossaer
Fellow Libera! vzw
Voorzitter Murray Rothbard Instituut
28 Augustus 2012